

מראי מקומות - מועד קטן

כו.

א. ואלו קרעין שאין מתאחין וכו'

פי' הריטב"א, דרך לגבי הא שאין מתאחין שוין כל הני, אבל לענין שיעור קריעה, בזה אינן שוין, דכולן בטפח חוץ מאביו ואמו, וכדאי' לעיל (כב:), דבאביו ואמו קורע עד שיגלה את לבו.

ב. ועל רבו שלימדו תורה

פי' הריטב"א, דהיינו אפי' אם האיר עיניו במשנה אחת, כדאי' בב"מ (לג.) למסקנא.

ג. כיון דכתי' "ולא ראהו עוד", לגבי ידי' כמת דמי

כ' הריטב"א שאין ללמוד מכאן דמי שרבו פורש ממנו למדינת הים, ולא יראהו עוד, שיקרע עליו, דדוקא באליהו שעלה למרום אמרי' כן, דודאי לא יראהו עוד, משא"כ ברבו שהלך למדה", דאפשר שיראהו עוד. והמאירי כ' דלגבי ידי' כמת דמי, וסוד ד' ליראי' (וצ"ע כוונתו בזה).

ד. לא אמרו אלא ברוב צבור וכמעשה שהי'

נח' הראשונים בביאור דברי הגמ' כאן. כ' הרמב"ם (אבל ט, ו) דהיינו שנהרגו רוב הצבור, אבל הרמב"ן כ' דאפי' אם רוב הצבור היו שם ונפלו בחרב אויביהם, אפי' אם לא מתו אלא מיעוט מהם, מ"מ זה חשיב שמועות רעות של רוב צבור וצריך לקרוע עליו. והמאירי הביא ג' פירושים, או דנהרגו רוב צבור, או שנהרגו רוב צבור שבעיר אחת, או שנהרגו רוב צבור שבאותה מלכות.

ה. אחד השומע, וא' השומע מפי השומע

פי' הריטב"א, דהיינו ששמעו מפי א' מן העדים כשהי' מעיד עדותו בב"ד, ולא הי' מעיד סתם פלוני קלל את השם, דמשום הא לא קטלינן ל', ולא קרעי נמי, אלא העד הי' מפרש את שם בן ד' אותיות, ואח"כ אומר זה השם גדף, ואם שומע זה קורע. עוד כ' מיש מפרשים דכל שהאומר הוא מגיד כמו העד, אפי' אם אינו מעיד עכשיו בב"ד, ושומע מפי השומע מפי השומע ואפי' מאה, כיון שאומר השם צריך לקרוע, אבל כל שלא אמר השם ממש אינו חייב לקרוע. וע"ע בנמוקי יוסף (טו: בדפי הרי"ף), שכ' דשומע מפי השומע היינו ששומע מפי העד, אבל לא שאמר כן עכשיו בפירוש מה שאמר המגדף, דא"כ פשיטא, אלא אמר ששמע מפיו גידוף על השם המיוחד, וכיון ששמע מפי העד, צריך לקרוע [אבל אם שמע מפי אחר אינו צריך לקרוע].

ו. ספר תורה מנלן, דכתי' וכו'

ומבואר בגמ' דהמקור להא דס"ת שנשרף חייב לקרוע, היינו מהא דשרף כל האזכרות של מגילת איכה באש. וכ' המרדכי (תתקכ"ו) דנראה מכאן דספר תורה לאו דוקא, אלא אפי' שאר ספרים [וע"ע בחי' הר"ן דמשמע כן]. אולם ברמב"ם (אבל ט, ב) שכ' דעל ספר תורה שנשרף, וכו', ומשמע דדוקא ספר תורה, וצ"ע.

ז. אלא בזרוע וכמעשה שהי'

פרש"י, דבזרוע היינו שלא הי' יכול להצילו, אבל בהא דנעמיתא, דהי' יכול להציל, אינו חייב לקרוע. וע' בחכם צבי (י"ז), שהבין השואל דס"ל לרש"י דאפי' היכא שלא הי' מכיון לשורפו להכעיס, מ"מ כל שאינו יכול להצילו חייב לקרוע, וכל שהי' יכול להצילו אינו חייב לקרוע. אולם תמה עליו החכם צבי, איזה סברא היא זו, למה נאמר דבאינו יכול להציל חייב לקרוע, וביכול להציל אינו חייב לקרוע, הא איפכא מסתברא. ולכן פי' דאף רש"י מודה לשאר הפוסקים שפירשו דלא מחייב אלא כשאדם שורפו להכעיס, וכמש"כ הר"ן בפירוש, דאז א"א להציל בשום פנים, וכמו מעשה דיהויקים, דאף שהיו מפצירין בו שלא לשורפו, ולא היו יכולים למחות בו, נמצא שיש בזה חילול השם גדול, ובכה"ג ודאי חייב לקרוע. אבל כשהדבר נעשה בפתאום ובהיסח הדעת, באופן שאלמלא הי' משגיח עליו הי' יכול להצילו מן הדליקה, אלא מחמת מיעוט ההשגחה, או מפני שלא היו בנ"א מצויין שם לא היו יכולין להציל, בכה"ג אין כאן חילול השם, ולכן אינן חייבין לקרוע, והיינו ההיא מעשה דנעמיתא. ונמצא לפי"ז דגם רש"י מפרש כשאר הראשונים, ורק הוסיף ביאור בדבר, דכשיכולים להציל אין כאן חילול השם, וכשאין יכולים להציל הרי כאן חילול השם, ולכן צריך קריעה.

ח. ורמינהו, אחד השומע וכו'

פי' הרש"ש, דמיירי אז בזמן החורבן, או גם בזמן הזה בתינוק שנשבה [ולא ידע מעיקרא שהי' חורבן], ותמה אהא דהשמיטו הפוסקים דין זה. אולם ע' בריטב"א שכ' דהשומע היינו מי שראה בנינה ושמע בחורבנה, ולדבריו לא שייך דין זה בזמננו, וא"כ שפיר מובן למה השמיטוהו הפוסקים.